

ANTICIPAREA COMPETENȚELOR

Viorelia LUNGU, dr., conf. univ.

Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară, UST

Rezumat. Pentru unele state, se acordă un accent special anticipării competențelor, ca obiectiv politic de a crea un sistem de dezvoltare a competențelor necesar pe piața muncii. Anticiparea abilităților se realizează diferit, analizând modul în care se dezvoltă piețele muncii și, prin urmare, schimbând modul în care se dezvoltă abilitățile și nevoile de învățare. Abilitatea de anticipare reprezintă o necesitate a personalității moderne de a identifica soluții specifice și rapide în rezolvarea multiplelor probleme care apar, de a se orienta către planificarea schimbării sau posibilitatea de adaptare. O anticipare și o potrivire eficace a competențelor, bazată pe datele legate de piața muncii și de calitate, poate interfera cu educația, formarea profesională și ocuparea forței de muncă.

Cuvinte cheie: anticipare, competență, prognoză, previziune etc.

Abstract. For some states, it is given a special emphasis to anticipating skills, as a political objective to create a system for skill development required on the labour market. Anticipation of skills is accomplished differently, analyzing how labor markets develop and, consequently, changing how skills and learning needs develop. The anticipation skill represents a necessity of the modern personality to identify specific and rapid solutions in solving the multiple problems that appear, to orient towards the planning of the change or the possibility to adapt. An effective anticipation and matching of skills, based on the data related to the labour market and quality, may interfere with education, vocational training and employment.

Keywords: anticipation, competence, forecast, forecasting etc.

Introducere

Pentru a schimba și dezvolta știința și cultura, tehnica și tehnologiile, economia, politica și spiritualitatea umană este necesar de schimbat și dezvoltat în mod planic conștiința și comportarea personalității.

Realitatea arată că acțiunile dezechilibrate în formarea și dezvoltarea personalității sunt generate în mare măsură de politicile educației dar și de metodologiile de educație și instruire.

Rezolvarea problemelor cu care se confruntă învățământul dar și clarificarea impactului educației asupra modelării viitorului, presupune realizarea unor studii de perspectivă, care să ofere alternative și soluții pentru acțiuni practic-eficiente – *inițierea la timp a schimbării*.

Astăzi omenirea nu mai poate aștepta schimbări spontane și întâmplătoare, care produc o multitudine de crize psihologice, economice, ci anticipă provocarea și planificarea acestor schimbări.

Atât anticiparea cât și planificarea prevăd un punct final al unui act prin pregătirea pentru planificarea acțiunilor de viitor, bazată pe date, pe analiza detaliată a nevoilor și pe consultarea cu factorii interesați. Totodată, anticiparea este faza incipientă a planificării în

procesului de luare de decizii. Altfel spus, în etapa de stabilire a premiselor cu privire la condițiile viitoare se identifică acei factori care ar putea bloca atingerea obiectivelor.

În a doua jumătate a secolului XX G. Berger afirma, că viitorul poate fi prevăzut, poate fi proiectat între anumite limite și corespunzător e necesar de elaborat un sistem de educație, conceput din perspectiva acestui *viitor* [apud 4], astfel se confirmă necesitatea de anticipare a competențelor.

Conceptul anticipării combină manifestările abilităților psihice cu reflecția anticipativă. În sens larg, anticiparea este abilitatea de a acționa și de a lua diferite decizii, cu un anumit timp spațial-timp, în ceea ce privește evenimentele așteptate în viitor [3].

Б. Ф. Ломов susținea că „reflecția înainte” poate apărea sub formele de previziune (extrapolare, previziune, anticipare) și stabilirea obiectivelor. Anticiparea este considerată ca o reflecție conducătoare a cursului real al diferitelor circumstanțe luate fără a ține cont de individ [apud 12].

1. Funcțiile anticipării

J. Botkin, califică anticiparea ca finalitate, argumentând că *anticiparea* este capacitatea de a face față situațiilor noi, eventual nemaiîntâlnite, este piatra de încercare a proceselor învățării inovatoare [5, p.46].

În esență, anticiparea are funcția de *reglementare, cogniție și comunicare*.

Funcția de *reglementare* se manifestă prin limitarea nivelurilor de libertate a sistemului în funcție de structura temporală-spațială a mediului. Reglementarea activității nu poate avea loc fără a construi un model al viitorului dorit sau a unui acceptor al rezultatului acțiunilor, ceea ce face posibilă compararea rezultatelor obținute ale acțiunilor cu parametrii rezultatului dorit. Rezultatele anticipării sunt incluse în decizie ca fiind componentele necesare și esențiale, confirmând rolul procesului de anticipare în reglementarea activității.

În dicționarele explicative ca *sinonime ale anticipării* sunt propuși termenii *prognoză* [12] *previziune, pronostic* [7].

Termenul de prognoză este prezentat ca a prevedea în timp un fenomen, proces etc. bazată pe date științifice[13]. Previziunea este dată ca sinonim de precizie, anticipare [14] sau facultatea de a prevedea apariția sau evoluția evenimentelor viitoare din analiza anumitor date cunoscute în prezent.

Prognoza este inclusă în aproape toate procesele *cognitive*, prin urmare, anticiparea este considerată un proces mental transversal [3].

Anticiparea participă la selectarea informațiilor în procesele de memorare și percepție. În acest sens, Б. Ф. Ломов menționa că procesul de memorare nu este o evidență mecanică a ceea ce la un moment dat afectează un individ, din cauza necesității de a implica selectarea informațiilor percepute. Rolul de conducere în procesul de prelevare a informațiilor pentru procesul de amintire are planuri și predicții, construite de individ în procesul comportamentului său [apud 3].

Mecanismul memoriei poate pune în mișcare mecanismele de anticipare - predicție și previziune.

Totodată, A. Tarnovschi și J. Racu susțin că reprezentarea se manifestă sub aspectul de pregătire mintală anticipată a acțiunilor orientate spre obiectele și situațiile externe. [11, p.55].

Există, de asemenea, o imaginație anticipativă, indisolubil intern legată de compoziția fiecărei activități individuale. În condițiile în care stimularea de către unul dintre mecanismele interschimbabile este insuficientă, apare activarea imaginației.

Pe baza gândirii, susține A. Tarnovschi, J. Racu, omul poate să anticipeze mental desfășurarea anumitor evenimente și să-și planifice, în funcție de acestea, acțiunile viitoare. Prin aportul pe care îl aduce la cunoașterea realității, gândirea conferă comportamentului uman trăsătura raționalității [11, p.97]. În continuare, cercetătoarele argumentează anticiparea ca proces mintal prin, analiza gândirii pe axa temporală ce se realizează între trecut, prezent și viitor.

Potrivit lui Dm. Fadeev, anticiparea în activitate surprinde câteva aspecte ale dezvoltării situațiilor: transformarea condițiilor, opțiuni probabile pentru construirea de acte executive, variații în evaluarea rezultatelor probabile, pentru ajustarea circumstanțelor modelului și programul actelor executive [apud 3].

Comunicarea are funcții de transformare ce permite o *anticipare* a finalității încă din faza inițială atunci când sunt anticipate obiecțiile și formulate înainte de a o face interlocutorul.

În această ordine de idei și autorul M. Stanciu susține că, anticiparea dintr-o perspectivă științifică se înscrie ca o necesitate existențială a omului contemporan. Această viziune prospectivă este necesară pentru a face față problemelor apărute în activitatea cotidiană, într-o lume care și-a accentuat interdependențele, mobilitatea, dar și viteza de desfășurare a proceselor și a fenomenelor [9, p.15].

2. Anticiparea competențelor la nivel internațional

Anticiparea competențelor este influențată în mod direct de tehnologie, de schimbările climatice și demografice și are avantaje atât pentru persoană, dacă ar cunoaște tipul de educație și formare profesională pe care le vor urma, cât și pentru companii ce ar cunoaște abilitățile de care au nevoie, iar factorii de decizie ar putea adapta sistemele de formare profesională la noile nevoi de competențe.

Pe *Platforma electronica pentru educația adulților în Europa* (EPALE) este evidențiat faptul că, ar fi util să știm cum va fi transformată piața muncii prin tehnologie, schimbări climatice și demografie. Persoanele fizice ar beneficia mult dacă ar cunoaște tipul de educație și formare profesională pe care îl vor urma. Iar întreprinderile ar cunoaște abilitățile de care au nevoie. Factorii de decizie ar putea adapta sistemele de educație la noile nevoi de competențe [1].

Pe aceeași *Platformă*, este stipulat că Statele membre ale Uniunii Europene (UE) utilizează anticiparea aptitudinilor la nivel național și regional pentru a sprijini politicile legate de ocuparea forței de muncă și educație și formare profesională. De exemplu, politica economică în Letonia și tranziția spre o economie mai ecologică și digitală în Irlanda. În Germania, Franța și Austria, partenerii sociali folosesc anticiparea competențelor pentru a informa procesul decizional la nivel de sector sau de întreprindere [1].

În același document, este evidențiat faptul că, abordarea metodelor de anticipare a competențelor variază în UE; cele mai importante sunt evaluările de competențe, prognozele și previziunile [1].

Unele metode sunt mai bune pentru a descrie situația actuală a ofertei și a cererii de competențe; altele pentru a oferi proiecții pe termen lung.

Toate statele membre, cu excepția Republicii Cehe, a Ciprului și a Ungariei, utilizează evaluări ale calificărilor sau audituri de calificare la nivel național și/sau, ca și în Suedia, la nivel regional. Acestea pot oferi o analiză a necesităților actuale de calificare și posibilele implicații ale tendințelor trecute pentru viitor. Uneori se pune accentul pe sectoare, cum ar fi sistemul de monitorizare a pieței muncii din Estonia și prognozarea viitoare a competențelor [1].

Multe state UE utilizează previziuni privind numeroși factori care influențează piața forței de muncă pentru a estima evoluțiile viitoare din sectoare, pentru ocupații și pentru competențe, cu serii lungi de timp.

În acest sens, Olanda monitorizează tranziția la muncă a absolvenților din majoritatea componentelor sistemului educațional [1].

În general, statele UE consideră că îmbunătățirea alinierii ofertei de competențe și a cererii pentru reducerea discrepanțelor în materie de competențe reprezintă un obiectiv al abordărilor lor de anticipare a aptitudinilor.

În Marea Britanie, anticiparea competențelor face parte dintr-un obiectiv politic de creare a unui sistem de formare a competențelor asemănător pieței. Angajatorii și beneficiarii educaționali folosesc informațiile necesare pentru a decide cu privire la competențele necesare. Aceste decizii sunt transpuse în cerere, pe care piața o întâmpină prin îmbunătățirea ofertei [1].

În timp ce statele UE investesc în capacitățile lor de anticipare și de adaptare a competențelor, găsirea de soluții la provocările actuale și viitoare necesită o analiză mai aprofundată și mai concentrată.

Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016-2020, evidențiază câteva aspecte, printre care, relevanța sistemelor de EFP în raport cu cerințele pieței muncii în pct. b) relevă faptul că au fost dezvoltate mecanisme pentru *anticiparea competențelor cerute de piața muncii și de planificare strategică* la diferite niveluri, dar acestea sunt aplicabile numai în formarea profesională inițială; de asemenea, instituțiile

responsabile nu dispun de toate resursele necesare pentru gestionarea integrată a bazelor de date care să fundamenteze *anticiparea nevoilor de formare profesională* [10, p. 15].

Majoritatea țărilor depun eforturi și au atins unele progrese în vederea constituirii sistemului de anticipare a competențelor pe piața muncii. Republica Moldova este încă la început de cale, participând doar la diferite seminarii, conferințe, ateliere de lucru în Olanda (Maastricht), Lituania, România Austria (Viena), Italia (Torino), Georgia (Tbilisi), Cehia (Praga), acțiuni direcționate pentru creșterea capacităților și schimbului de experiență în vederea elaborării strategiilor, precum și dezvoltarea instituțională a aspectelor ce țin de anticiparea competențelor, utilizarea rezultatelor pentru analiza și elaborarea politicilor în domeniul dezvoltării resurselor umane [8, p. 25-27].

Anticiparea competențelor, în programele de învățământ, sunt dependente de analiza modului în care se dezvoltă piețele forței de muncă și, în consecință, se schimbă modul în care locurile de muncă, competențele și nevoile de învățare se dezvoltă. *Anticiparea* constituie o necesitate a personalității contemporane pentru a găsi soluții concrete și rapide în rezolvarea multiplelor probleme aparente în viața cotidiană (*anticiparea schimbărilor, a riscurilor și a consecințelor*).

În acest sens, Platforma pentru educația adulților din Europa [1] pune accent pe o anticipare bazată pe datele referitoare la piața muncii și competențe de înaltă calitate, ce pot lega educația, formarea profesională și ocuparea forței de muncă.

Previziunea sau anticiparea viitorului organizației este parte a managementului strategic, care vine ca un răspuns la creșterea gradului de incertitudine, a riscului și a complexității mediului în care operează acesta [2].

Anticiparea riscului duce la evitarea situației de stagnare determinată de ridicarea educației la „realizarea unei personalități umane aptă de „a prevedea pentru a preveni”, capabilă de a declanșa schimbarea pozitivă atât la nivelul propriului eu, cât și în afara sa” [6, p. 27].

De aceea, educația trebuie să pregătească personalitatea capabilă să anticipe riscurile, schimbările și dezvoltarea acceleratoare a lumii. Educația trebuie concepută anticipativ.

3. Modelul și constatările

Anticiparea este direct legată de trăsăturile de personalitate. O relație directă va fi legătura competenței prognostice cu proprietățile personale care asigură succesul proceselor de adaptare (sociabilitate, apariție). Iar conexiunea unei astfel de competențe cu proprietățile personale care sunt responsabile pentru instabilitatea sferei psihicului (depresie, neurotism, agresivitate, labilitate) va fi inversată.

Se știe că planificarea anticipativă a pornit din domeniul tehnic, respectiv am presupus ipoteza că studenții din cadrul Universității Tehnice din Moldova au formată competența de anticipare. Pentru a verifica această ipoteză a fost aplicat chestionarul „Viziunea prospectivă” la studenții de la specialitatea IT.

La întrebarea: **cum credeți, în viitor va mai fi nevoie de specialitatea dvs.?** 88,10% din respondenți au răspuns afirmativ.

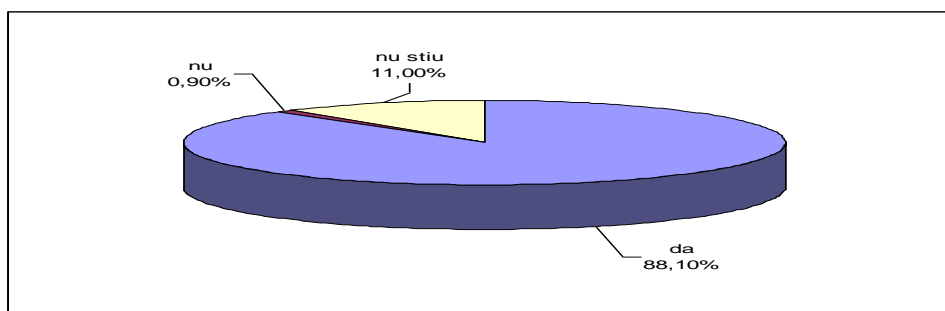

Figura 1. Anticiparea specialităților în viitor

Din figura nr.1 se observă că majoritatea studenților anticipă specialitatea lor a fi una de viitor, iar 11% au selectat varianta *nu știu*. Considerăm că cei 11% din subiecții dați au răspuns fără a se gândi sau din dorința de a pleca mai repede la pauză, luând în calcul faptul că specialitatea IT este nu doar ce care planifică schimbări dar și direcționează spre acestea. Analizând proiectarea finalităților prospective (anticipare, planificare și direcționare) în curricula IT (figura 2) se observă un accent plasat doar pe competența de planificare și doar 1% axat pe anticipare.

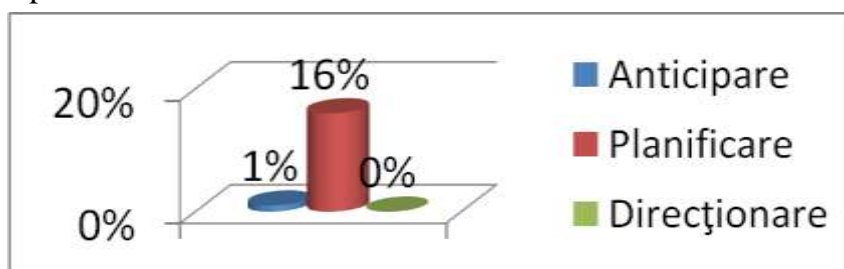

Figura 2. Proiectarea finalităților prospective în curricula specialitatea IT

Deși din figura de mai sus se vede că anticiparea este proiectată 1% în programa de învățământ, totuși pedagogii intuitiv pun un accent deosebit în a-i pregăti pe studenți a anticipa schimbările și competențele necesare în viitor.

Pentru verificarea corectitudinii răspunsului itemului de mai sus am propus un alt item: *Daca ai ști, că în viitorul apropiat piața muncii nu va solicita serviciile specialității dvs. ce măsuri a-ți întreprinde?* Majoritatea au răspuns că sunt gata să facă *cursuri de recalificare* sau formare continuă.

Aceste rezultate sunt pozitive luând în calcul ideea că în dependență de ritmul accelerat al schimbărilor, se crede că, omului de mâine îi este necesară *adaptabilitatea*.

În acest sens, suntem de acord cu viziunea cercetătoarei Venera-Mihaela Cojocariu, care consideră că nu competența de adaptare este importantă, ci cea *de anticipare a sensului și ritmului schimbărilor, de elaborare a viitorului posibil, de articulare a valorilor perene pe fondul acestor transformări* și, mai presus de toate, dezvoltarea umanului prin cultivarea umanității, demnității și responsabilității sale [6, p. 17].

Ridicarea educației la „realizarea unei personalități umane aptă de „a prevedea pentru a preveni”, capabilă de a declanșa schimbarea pozitivă atât la nivelul propriului eu, cât și în afara sa” [6, p. 27] duce la evitarea situației de stagnare.

4. Concluzii

Confirmăm că anticiparea competențelor bazate pe datele referitoare la piața muncii pot lega educația, formarea profesională și ocuparea forței de muncă, poate încuraja parteneriatele și cooperarea pentru a furniza competențe și calificări VET relevante pentru locurile de muncă.

1. Anticiparea este un fenomen care poate oferi o oportunitate a subiectului de a "privi în viitor". Conceptul combină manifestările abilităților psihice (reflecția anticipativă) cu abilitatea de a acționa și de a lua diferite decizii în ceea ce privește evenimentele așteptate în viitor.

2. *Anticiparea* constituie o necesitate a personalității contemporane pentru a găsi soluții concrete și rapide în rezolvarea multiplelor probleme aparente în viața cotidiană (*anticiparea schimbărilor, a riscurilor și a consecințelor*).

3. Anticiparea competențelor se realizează diferit, analizând modul în care se dezvoltă piețele forței de muncă și, în consecință, se schimbă modul în care competențele și nevoile de învățare se dezvoltă. În acest sens, pentru multe state (Olanda, Marea Britanie etc.) anticiparea competențelor face parte dintr-un obiectiv politic de creare a unui sistem de formare de competențe necesare pieței muncii, iar angajatorii și beneficiarii educaționali decid cu privire la abilitățile de care au nevoie, datorită acestor informații.

4. Studenții implicați în cercetare confirmă că sunt gata să facă *cursuri de recalificare* sau formare continuă *dacă ar ști, că în viitorul apropiat piața muncii nu se vor solicita serviciile specialității în care se formează*, dar sunt siguri și anticipă că specialitatea IT va fi necesară în viitor.

Deducem că, nu este suficient doar de anticipat și prognozat schimbările care se produc într-un domeniu sau altul al societății, ci este nevoie de intervenit în fluxul acestora pentru a provoca efectele dezirabile, sau a evita pe cele indezirabile, în sens de evitare a riscurilor.

Bibliografie

1. Angeluță S. Anticiparea competențelor: privire spre viitor. EPALE, 2017. (Platforma electronică pentru educația adulților în Europa) (vizualizat 05.06.2019) <https://epale.ec.europa.eu/ro/node/42244>
2. Anticiparea strategica - previziunea oportunitatilor, strategia si previziunea <http://www.qdidactic.com/bani-cariera/management/anticiparea-strategica-previziunea-oportunitatilor-s573.php> (văzut 12.12.2019).
3. Anticiparea http://ro.housepsych.com/antitsipatsiya_default.htm (văzut 12.10.2019).

4. Barbaros C. Abordări teoretice privind definirea conceptului de competență. În: *Univers Pedagogic* . Revista științifică de pedagogie și psihologie a Institutului de Științe ale Educației. nr.4 (60), 2018. p.19 – 25.
5. Botkin J., Elmandjra M., Malița M. Orizontul fără limite ale învățării – lichidarea decalajului uman. București: Ed. Politică. 1981. 423 p.
6. Cojocariu V.-M. Educație pentru schimbare și creativitate. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003. 312 p.
7. Godet M. From anticipation to action. A handbook of strategic prospective. Paris: Publishing Dunod, 1994. 275 p.
8. Raport de activitate pentru anul 2016, APROBAT prin Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale nr. 2 din. 22.03.2017 ANOFM – 33 p.
9. Stanciu M. Reforma conținuturilor învățământului. Cadru metodologic. Iași: Polirom, 1999.
10. Strategia educației și formării profesionale din România pentru perioada 2016-2020 https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/strategii/Strategia_VET%2027%2004%202016.pdf.
11. Tarnovschi A., Racu J. Psihologia proceselor cognitive. (Ciclul I, licență) Note de curs. Chișinău, 2017. 217 p.
12. Townsend A. Dying careers and thriving careers: The jobs of tomorrow. SNN august 13, 2012 (vizualizat 03.09.2018) <https://edition.cnn.com/2012/08/13/opinion/careers-tomorrow-townsend/index.html>
13. Dex online <https://www.dex.md/definitie/proгноza> (vizualizat 12.02.2020)
14. Dex online <https://dexonline.ro/definitie/previziune> (vizualizat 09.02.2020).